

ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗ
« ΣΑΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ »

" Έχω σκεφτεί πολλές φορές ὅτι ὅλοι μας εἴμαστε ταριχευτές ἀναμνήσεων. Καθώς μπαίνουμε στά χρόνια θέλουμε ὁλοένα καί πιά πολύ νά βαλσαμώνουμε τό παρελθόν μας. Στήν προσπάθειά μας ν' ἀντισταθούμε στό χρόνο, νά προλάβουμε τήν ἀλλοίωση ἢ τήν ἀποσύνθεση τῶν περασμένων πού ἀποτελοῦν τήν κάθε στιγμή τῆς προηγούμενης ζωῆς μας, τῆς ζωῆς μας πού γίνεται κάθε στιγμή παρελθόν, ἐπινοοῦμε τρόπους καί τέχνες μυστικές καί « ἀποστάγματα κατά τές συνταγές ἀρχαίων Ἑλληνοσούρων μάγων » γιά νά συντηροῦμε ἀναμνήσεις. Πιστεύουμε ὅτι ἡ μνήμη τοῦ ἑαυτοῦ μας εἶναι ἓνα κομμάτι τῆς μνήμης τοῦ κόσμου, πού θά ἀνακυκλώνεται διηλεκῶς στό μέλλον καί ἐπομένως τοῦ ἀνήκει ἴσως, τοῦ ἑαυτοῦ μας, μιά κάποια μερίδα ἀθανασίας. Ἀρχίζουμε λοιπόν σιγά-σιγά νά χτίζουμε μέσα μας ἓνα μουσεῖο ἀπό βαλσαμωμένες μνῆμες, μέ τήν προσδοκία κάποιας δικῆς μας προσωπικῆς αἰωνιότητος.

Κατά βάθος βεβαίως ξέρουμε ὅτι χτίζουμε ἓνα μουσεῖο πάχνης - γιά νά θυμηθῶ ἓναν ὡραῖο στίχο τοῦ φεντε-ρίκο Γκαρδία Λόρκα. Γιατί τήν κάθε μας ἀνάμνηση τήν περιβάλλει μιά μόνιμη πάχνη. Μιά ἀοριστία συναισθημάτων πού ὁλοένα θαμπώνει τὰ περασμένα, ὥσπου χάνονται στή λησμονιά.

" Ὅλα χάνονται στή λησμονιά καί μαζί τους ὁ ἑαυτός μας πού δέν προφτάνουμε νά τόν γνωρίσουμε

ποτέ. Κι' όλο ψάχνουμε, κι' όλο ρωτάμε: ποίός ήταν άραγε αυτός ο έαυτός μας;

Ήταν μήπως αυτός που ύπήρξε μέσα από τις έμπειρίες του, τις έμπειρίες μας, τις έμπειρίες σας, κυρίως του Έρωτα και του Θανάτου; Ποίός όμως κρατάει τον φοβερό διαβήτη που καθορίζει τον κύκλο της ζωής μας; Τό ένα σκέλος του, τό σταθερό, στη μέση του κύκλου: ο Θάνατος. Και τό άλλο που περιστρέφεται και περιγράφει τον κύκλο: ο Έρωτας.

Και τί είναι ο Έρωτας; Είναι τό φώς, ή χαρά και ή ουσία της ζωής; Είναι ή αιώνια άνοιξη του κόσμου; Είναι ή άκραντη σταύρωση μας πάνω στο μεθυστικά άνθισμένο ξύλο της ήδονής; Είναι ή άκράντη έκπληξη της πρώτης άθωότητάς μας;

Και ο Θάνατος τί είναι; Είναι τό μεγάλο σκοτάδι, ή άνοπαρξία και τό μηδέν, είναι τό υπέρτατο τίμημα που πληρώνουμε για τη κάρη που μας δόθηκε να άντικρίσουμε τον ήλιο της ζωής; Είναι ή αποκάλυψη του τίποτα και του « Ποτέ πιά »; Είναι ή έσχατη έπιβεβαίωση της ματαιότητάς μας, είναι τό μαύρο και τό άραχνο του Άδη, τό απόλυτο ταξίδι μας στον Κάτω Κόσμο;

Και γιατί κάποτε ο Έρωτας γίνεται ξαφνικά σκοτάδι και ο Θάνατος φώς;

Και ποιοί ήσαν οι άλλοι που « γνωρίσαμε » στη ζωή μας; Και πόσο τους γνωρίσαμε. Τη Μάνα μας, τον Πατέρα μας, τ' αδέρφια μας, τά κορίτσια και τίς γυναίκες που μας άγγιξαν, τους πιο κοντινούς σε μας κι' ακόμη ευείνους τους τυχαίους που απαντήσαμε και είπαμε μονάχα δύο

κουβέντες μαζί τους και ύστερα χαθήκαμε για πάντα, κι όμως αυτό το τυχαίο συναπάντημα όρισε πολλές φορές τη βαθύτερη γνωριμία μας με τον κόσμο.

Ποιόν κόσμο; Που αρχίζει και που τελειώνει, πού έφταντλείται ο κόσμος και τά πράγματα του κόσμου που συνεχώς αναζητούμε τό νόημά τους και συνεχώς μας διαφεύγει.

Άλλά μέσα από αυτά τά ερωτήματα γεννιέται ένα μαγικό στοιχείο της ύπαρξής μας που δέν μπαίνει στη διαδικασία της λησμονιάς. Ναι, υπάρχουν μνήμες που δέν ταριχεύονται. Μάλλον υπάρχει ένας ανέγγιχτος κόσμος που δέν μπορεί να γίνει ανάμνηση. Κι αυτός ο κόσμος, που μένει και θα μείνει ζωντανός για πάντα, είναι ό,τι πέρασε κι έμεινε για πάντα στην Ποίηση.

Επιτρέψτε μου παρακαλώ να τό πιστεύω.

Και στο βιβλίο του Γιάννη Κιουρτσάκη «Σάν Μυθιστόρημα» υπάρχει από την αρχή ως τό τέλος - ποιά αρχή και ποιο τέλος; - τό μαγικό στοιχείο που προανάφερα, μέσα από αυτά τά ίδια ερωτήματα. Άποκαλύπτοντας «τό ίδιο και τό άλλο», του έαυτού μας και του κόσμου, στην ποιητική τους διάσταση. Άλλά τί μπορεί να σημαίνει «Τό ίδιο και τό Άλλο», που είναι και ο υπότιτλος του βιβλίου;

Είναι ο έαυτός μας και οι άλλοι; Είναι τό είπωμένο και τό άρρητο; Είναι τό φευγάτο και τό επερχόμενο; Είναι αυτό που είδες και αυτό που δέν είδες; Είναι ή σκέψη μας που άμφισβητεί τη σκέψη μας; Είναι ή μνήμη και ή λησμονιά; Είναι ο Έρωτας και ο Θάνατος; Είναι ο Έρωτας και τό σκοτάδι του Έρωτα; Είναι ο Θάνατος και τό φως του Θανάτου; Άλλά ως μιλήσει καλύτερα ο ίδιος ο Συγγραφέας

ΕΤΣΙ ΛΟΙΠΟΝ: ΟΣΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΣ κι όσο τό διαβάξεις, έτοῦτο τό βιβλίο γίνεται σιγά σιγά γιά σένα ένας κόσμος μαγικός, κατοικημένος από μιάν άλλη παρουσία: τό παρελθόν σου γίνεται ξανά παρόν κι έρχεται νά σου φανερώσει ένα «άλλοτε» μέσ στην καρδιά του «τώρα», ένα «άλλου» μέσ στην καρδιά του «έδω» — κι έρχεται νά σου πει ότι αυτό πού είσαι δέν είναι μόνο έδω και τώρα, μά και άλλου και σ' έναν άλλο χρόνο και ότι έσύ ο ίδιος είσαι πάντα ένας άλλος.

Ναί, άλλου, άλλου και άλλοτε έγιναν όσα ιστορεῖς και όμως ξαναγίνονται σέ τοῦτο τό βιβλίο και ο κόσμος πού στήνεις έδω είναι μαζί παρών και άπών, παρών και παρελθών, είναι ένας κόσμος άλλος — κι αυτή είναι ή μαγεία τής γραφής.

Κι ο έρωτας, ο θάνατος, τί είναι, άν όχι τό μαγικό "Αλλο πού, όσο κι άν ξέρεις ότι δέν πρόκειται νά τό έξιχνιάσεις, σέ βοηθάει ωστόσο νά γνωρίσεις αυτό πού είσαι; Δές: τό "Αλλο σου αντίστέκεται — είναι οί γυναῖκες πού δέν σ' αφήνουνε νά τίς άγγίξεις, τό κορίτσι πού σου δίνει ένα κλεφτό φιλί κι έπειτα τό ξαναβρίσκει ψυχρό κι άδιάφορο, τό άλλο κορίτσι πού δέν τολμάς νά του πεις τή σκέψη σου όταν αυτή είναι γεμάτη από έκεινο· είναι τό δέος του θανάτου πού — τό προαισθάνεσαι — ποτέ δέν θά μπορέσεις νά τόν άποτρέψεις, νά τόν άφομοιώσεις, νά τόν έσωτερικεύσεις. Και μόνο αυτή ή αντίσταση τό κάνει αλήθεια "Αλλο: κάτι πού δέν μπορείς νά τό κυβερνήσεις, νά τό έλέγξεις, νά τό χωρέσεις μέσα στό ίδιο του έαυτου σου. Κι έτσι μονάχα τό "Αλλο άποκτά, πέρα από τό όποιο όνομα του δίνεις (αυτό τό όνομα πού τίποτε στό βάθος δέν περιορίζει και τίποτε δέν όνομάζει), τό βάρος και τήν ιστορία του — πού όμως δέν είναι τελικά (και πάλι τί παράξενο) παρά ή δική σου ιστορία!

Γιατί τό "Αλλο θά σέ γυρίζει πάντα στό ίδιο, οί άλλοι πάντα στον έαυτό σου. Είσαι καμωμένος από τούς άλλους, από τό "Αλλο: τούς έρωτες των γονιων σου, τή ζωή πού σου παρέδωσαν, τόν τόπο όπου γεννήθηκες, μά και δλόκληρο τόν κόσμο — τά στοιχεῖα του κόσμου από τά όποια σχηματίστηκες κάποτε κι έσύ και στά όποια θά διαλυθεῖς ξανά μιá μέρα. Και όλα τοῦτα δέν είναι παρά ο αἰώνιος κύκλος του έρωτα και του θανάτου πού σέ γυρίζει πάλι στον πρώτο έαυτό σου: στην πατρίδα σου.

Ναί, άλλου, άλλου και άλλοτε έχει καμωθει αυτό πού είσαι έδω και τώρα. Και γιά νά βρεις αυτό πού είσαι, πρέπει νά στραφείς πρὸς τὸν ἄλλο.

Τό „ Σάν Μυθιστόρημα „ τῶ Κιουρτσάκη εἶναι
καί αὐτοβιογραφία καί ἀπομνημόνευμα ματῖ.

Ὅμως εἶναι;

Εἶναι ἀπό τὰ πιά βιωματικά βιβλία πού ἔχω
διαβάσει καί στή συλληψή του καί στή γέννησή του
καί στήν ἀνέλιξη τῆς γραφῆς του. Ὅμως ὁ Κιουρ-
τσάκης ἱστορώντας τή ζωή του, ἀνοίγοντας τόν
ἑαυτό του σέ μία ἐκ βαθέων ἐξομολόγηση, συναμα
τόν ἐποσβύνει διαρκῶς, ἔτσι πού ἡ ἀφύγξή του
γίνεται ὁλοένα καί πιά πολύ μία δική μας ψυχική
ὑπόθεση. Ἀποκαλύπτοντας δικές μας παράλληλες
ἐμπειρίες, στοχεύει ἀνεπαισθήτως στό κέντρο
τοῦ ἑαυτοῦ μας καί τοῦ κόσμου. Καί ἀπό αὐτο-
βιογραφία γίνεται μῦθος καί ἱστορία. Ἡ ἀφύγξηση
τῆς ζωῆς του πού ξεπολιγεται „ σάν Μυθιστόρημα „
μας πάει ἀπό τό ἔγω στό ἔμεῖς, τό ἔγω καί
τό ἔμεῖς πού εἶναι „ τό ἴδιο καί τό ἄλλο „.

Μέσα ἀπό τήν ἀγωνία καί τό πάθος τῆς προ-
σωπικῆς του ἀναζητήσης, ἀναγνωρίζουμε, ὁ καθένας
χωριστά καί νομίζω ὅλοι ματῖ, ὅσοι διαβάσαμε
αὐτό τό βιβλίο - ἓνα ἀπό τὰ πιά σημαντικά
τῆς λογοτεχνίας μας τὰ τελευταῖα 50 χρόνια,
κατά τή γνώμη μου - ἀναγνωρίζουμε δικές μας
παράλληλες ἀγωνίες καί πάθη τοῦ ἑαυτοῦ μας καί
τοῦ τόπου μας πού ἡ γραφή τοῦ Κιουρτσάκη τά
βωντανεύει ἔτσι σάμπως νά ἔμειναν ἀδέχχιστα
ἀπό τή λησμονιά, ἔτσι σάμπως νά τὰ ξαναζοῦμε
τώρα ἔμεῖς ὅπως τὰ ἔβησαν ἐκεῖνοι πού ὑπάρχουν
ἢ δέν ὑπάρχουν πιά, κί ὅπως θά τὰ ξαναζήσουν

οἱ ἐπερχόμενοι σὰ νὰ ὑπῆρξαν τότε.

Στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας βρίσκουμε πράγματι ἄρκετους γοητευτικούς μυθιστοριογράφους. Τὸ ἐπέδιωξαν οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι γοητευτικοὶ καὶ τὸ κατὰ-φέραν. Τὰ ἔργα τους εἶναι κομψά, χαριτωμένα, πνευματώδη ἢ παράδοξα. Στὸν καιρὸ τους ἔκαναν κάμποση φασαρία. Τοὺς διάβασαν καὶ τοὺς διαβά-θουν ἀκόμη πλῆθος ἀναγνώστες, ὅλοι ὅμως ὕστερα ἀπὸ λίγο τοὺς ξεχνᾶνε. Μερικοὶ κρατᾶνε ἀπὸ τὸ ἔργο τους κάποια εὐφρολογήματα, ἓναν ἀστρα-φτερό διάλογο, τὴν ἐκπληξη πού μᾶς ἐπιφυλάσσει ὁ συγγραφέας στὸ τέλος τῆς πλοκῆς κλη κλη. Αὐτὰ καὶ τίποτ' ἄλλο.

Ἐγάρχουν ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι. Οἱ μυθιστοριογράφοι πού δὲν ἐπιδιώκουν νὰ εἶναι τίποτε, μήτε γοη-τευτικοὶ, μήτε κομψοί, μήτε παράδοξοι ἢ ὅ,τι ἄλλο. Δὲν κάνουν τὸ ἐλάχιστο γιὰ νὰ συναρπάσουν τοὺς ἀναγνώστες τους. Γράφουν μόνο ἀπὸ ἀνάγκη, γράφουν ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν ἄλλιῶς, καὶ τὸ νιώθεις ἀμέσως διαβάτοντάς τους. Ὅμως ἡ τέχνη τους εἶναι μαγική. Προσπαθεῖς νὰ προσεγγίσεις κάποιο μυστικὸ τῆς τέχνης τους, ἀλλὰ δὲν καταφέρνεις πολλὰ πράγματα. Στὸ τέλος ἀφήνεσαι νὰ τοὺς δια-βάξεις, ὅπως ἀφήνεσαι μέσα στὴ μουσική. Καὶ τὸ « Σὰν Μυθιστόρημα » εἶναι ἔργο ἐνός τέτοιου συγγραφέα.

Ἀνάφερα τὴ « μουσική » γιατί στάθηκε πολὺ σὲ μιά φράση τοῦ Κιουρτσάκη. Τὴν ἀντιγράφω:

„ Άραγε τούτη ἡ φούγκα πού ἔβτιαξες μέ τίς λέξεις δέν πλάστηκε σιγά - σιγά στή σκέψη σου καί στό καρτί σου καί εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ σου, καί εἰκόνα τῆς ζωῆς σου; Ἡ φούγκα τοῦ βιβλίου σου, ἡ φούγκα τῆς ζωῆς σου, αὐτή ἡ οὐτοπία; „

Ναί, ὅλο τό βιβλίο εἶναι, θα' ἔλεγα, ἡ μουσική ἀνάπτυξη μιᾶς φούγκας - ἡ φούγκα τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς τοῦ συγγραφέα. Διαβάζοντας το ἀφέθηκε πολλές φορές νά βυθιστῶ σ' αὐτή τή μουσική πού τό βασικό μοτίβο της ἐπανέρχεται ὁλοένα μέ χίλιους τόνους καί ἀποχρώσεις τοῦ μαύρου. Τοῦ μαύρου ὅμως πού ἔχει μέσα του τό φῶς. Καί ἐννοῶ τό φῶς τοῦ Θανάτου.

Γιατί ὁ θάνατος ἐδῶ, ἀπό σκοτάδι γίνεται φῶς, ἓνα φοβερό ἀνελέητο φῶς πού μᾶς ἀποχυμώνει, ἀποκαλύπτει ~~καί~~ τίς πιο κρυφές πτυχές τῆς ψυχῆς καί ξαφνικά μᾶς κάνει πιο πραγματικούς, μᾶς ξαναχυρίζει στόν πρῶτο μας ἑαυτό. Ἔστω καί γιά μιᾶ στιγμή. Κι' αὐτή ἡ στιγμή μιᾶς λυτρωτικῆς ἐκλαμψῆς εἶναι ἡ ἴδια μέ κείνη, ὅταν γιά πρώτη φορά νιώσαμε τό σκίρτημα τοῦ ἔρωτα καί τῆς Ἀγάπης.

Ὁ Κιουρτσάκης, ἡ ἄν θέλετε ὁ ἀφηγητής στό « Σάν Μυθιστόρημα », φάχνει νά βρεῖ τόν πρῶτο τοῦ ἑαυτοῦ καί γράφοντας ἀνακαλεῖ ὅλο του τό εἶναι, τήν ὑπαρξή του, μέσα ἀπό μιᾶ μεγάλη ἀγάπη. Τήν ἀγάπη του γιά τόν πρῶτο χαμένο ἀδέρφο του, τό πιο γυντανό πρόσωπο τοῦ βιβλίου, πού συνεχῶς τό ἀνασταίνει μέ τή δύναμη τῆς Ἀγάπης.

Παραλίγο να πῶ: με τὴ δύναμη τῆς γραφῆς, ὅπου ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ καθαρότητα τῆς ἐκφράσεως, γνωστὴ σέ μᾶς καὶ ἀπὸ τὸ δοκιμακὸ τοῦ ἔργου, κατατάσσει τὸν Κιουρτσάκη ἀνάμεσα στοὺς τεχνίτες ἐκείνους, θὰ ἔλεγα στοὺς μελισσοουργοὺς τῆς γλώσσας μας, πού δέ νόθεψαν ποτέ τὸ μέλι τῆς Ἑλληνικῆς.

Τὰ καλά ἔργα τῆς λογοτεχνίας πιστεύω ὅτι συνδέονται μεταξύ τους, ἢ μᾶς δίνουν τὴ δυνατὴ ἐντύπωση ὅτι συνδέονται μεταξύ τους, με κρυφές φλέβες ὅπου κυκλοφορεῖ τὸ ἴδιο αἷμα κι' ἀκούγεται ὁ ἴδιος παλμὸς τῆς ἀνάγκης πού τὰ γέννησε. Σέ ὅποιες ἐποχές καὶ ὅποιους τόπους κι' ἂν ἔζησαν οἱ δημιουργοὶ τους.

Καὶ ποιά εἶναι αὐτὰ τὰ καλά ἔργα τῆς λογοτεχνίας. Μὰ νομίζω πῶς ὅλοι μας συμφωνοῦμε: εἶναι ἐκεῖνα πού ἀντέχουν στό χρόνο καὶ συνεχῶς μᾶς ἀποκαλύπτονται καινούργια καὶ συνεχῶς μᾶς μαγεύουν πέρα ἀπὸ τὴν κριτικὴ ἀξιολόγησή τους.

Αὐτὴ τὴν αἴσθησι εἶχα τελειώνοντας τὸ «Σὰν Μυθιστόριμα - Τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἄλλο» - Ἐνα ἔργο πού μοῦ φάνηκε τόσο παλιό καὶ τόσο νέο, ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ λογοτεχνία. Ἐνα ἔργο πού συνδέθηκε ἀμέσως μέσα μου με κάποια ἄλλα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνικῆς παράδοσης. Πού τὰ ἀγάπησα καὶ πάντα ἡ μνήμη μου τ' ἀνακαλεῖ, με κείνο τὸ μουσικὸ ρίγος τῆς ψυχῆς, μηροστά στήν παντοτινὴ μεγαλοσύνη τους.

Γιώργος Παυλόπουλος